

KANITA DAYALI TIP

(Evidence-based medicine)

Sağlıkla İlgili Karar Vermede Kullanılan Bilgi Tipleri

Bilimsel araştırmalar
Deneyim ağırlıklı bilgiler

Bilimsel araştırmaların rolünü anlamak için bu araştırmaların bilgi tiplerinden yalnızca birini oluşturduğunun bilincinde olmak gerekir. Sağlık hizmetlerinde karar vermede değişik bilgilerin etkileşimi rol oynar.

Bilimsel Araştırmalar

Niceliksel Araştırmalar

Niceliksel bir araştırma sonuçlarını sayılar kullanarak sunan araştırmalardır. Bu araştırmalar araştırmacılar müdahalelerin ortaya çıkışlarını kontrol ediyorlar ise *deneyisel* araştırmalar olarak da adlandırılır. Aksi takdirde araştırmalar *gözlemsel* araştırmalardır.

Niteliksel Araştırmalar

Bu araştırmalar araştırma sorularına sayısal cevaplar bulmayı hedeflemezler. Bunun yerine hedef olayları ve nesnelere doğal akışları içerisinde değerlendirmek ve sosyal olaylar hakkında anlayış temelleri geliştirmektedir. Niceliksel araştırmalardan farklı olarak ağırlık anlamlar, tecrübeler ve katılımcıların görüşleridir ve daha çok çalışma öncesinden çok çalışma sırasında ya da sonrasında geliştirilir.

Bu araştırma tipleri arasında ayrıntılı görüşmeler, konuya özel toplantı grupları, etnografik çalışmalar ve vaka sunuşları gelir.

Niteliksel ve Niceliksel Araştırmaların Ortak Kullanımı

Çoğu zaman sağlık hizmetlerinde bir sorunun cevabı bu iki araştırma türünün ancak biri kullanılarak cevaplanmaya

çalışılmaktadır. Bunun nedeni bu konuda çalışan araştırmacıların bu türlerden ancak biri ile aşına olmalarındandır.

Son zamanlarda bu iki türü birleştirerek kullanmaya yönelik yaklaşımlar ortaya çıkmaktadır.

Deneyim Ağırlıklı Bilgiler

Bu bilgi türü bilimsel araştırmalar dışında kişilerin kişisel tecrübeleri ve başlarından geçen olaylardan doğal olarak edindikleri bilgilerdir. Yaşanan olayların etkileri değişik faktörlerden etkilenebilmektedir.

Kişinin kendi başından geçenler başkasının başından geçenlerden; yüz yüze edinilen bilgiler okunarak ya da duyularak elde edilen bilgilerden daha ikna edici olmuşlardır.

Yeri geldiğinde yerel saygın bir kritiğin yorumları o konuda kanıt dayalı olarak yayınlanmış ilkelere daha inandırıcı ve yaptırım gücü yüksek olabilmektedir.

Bilgiden Karara Giden Yol

Ne kadar geçerli, güvenilir ve ne kadar fazla miktarda bilgi olursa olsun bilginin karara dönüşmesinde karar veren kişilerin değer, yargı ve tercihleri yönlendirici rol oynayacaktır.

Kişinin önceki tecrübeleri ve etkileşimde bulunduğu ortam hakkındaki bilgileri, bir kararın verilmesinde o konuda en son çıkmış yayınlardaki bilgilerden üstün tuttuğu durumlar olacaktır. Tecrübeyi tamamen bir tarafa bırakıp tamamen son bilgilerin ışığında davranmayı gerektirecek netlik ve şiddette deliller de olacaktır.

Çoğunlukla kararların ne oranda tecrübe, tercih ve toplumsal değerlerden etkilendiği belirli değildir. Bu etkinin boyutunun güvenli ve sorumlu bir düzeyde tutulması gerekliliği kanıtı dayalı sağlık uygulamaları gelişimini motive etmektedir.

KANITA DAYALI TIP NEDİR?

Kanıtı dayalı tıp (KDT), güncel bilimsel araştırmalardan elde edilmiş delillerin sağlık uygulamalarına karar verirken açık, bilimsel, sağduyulu bir şekilde kullanılmasını tanımlayan bir terimdir. Öncelikle kanıtı dayalı tıbbi uygulamalar terimi tanımlanmış, arkasından sağlıkla ilgili diğer alanlarda da kanıtı dayalı uygulama kavramı tanımlanmıştır.

KDT Sırasında İzlenecek Basamaklar

Kararı verecek kişi, verilecek karar ile ilgili cevaplanabilir sorular üretmelidir.

Bu soruları yanıtlamada kullanılacak bilimsel delil ve bilgiler sistematik bir araştırma ile ortaya çıkarılmalıdır.

Bu bilgiler belirlendiğinde, kararı veren kişi bunların konu ile alakalarını, validitelerini ve uygulanabilirliklerini tartmalıdır.

Delillerin değerlendirmesi sonucu karar veren kişi bu değerlendirmeyi diğer bilgilerle, kendi değer ve yargıları ile birleştirerek ve kararın verildiği ortamı göz önüne alarak kullanmalıdır.

Bir karara vardığında kişi, bu kararın sonuçlarını ve kişisel performansını değerlendirmek için çaba göstermelidir.

Kanıtı Dayalı Tıp ile ilgili aktiviteler

- ◆ Açıkça tanımlanmış ve tekrarlanabilir
- ◆ Bilimsel dayanaklara oturan,
- ◆ Körükörüne değil sağduyulu bir bakış açılı,
- ◆ Sadece randomize klinik araştırmalardan ve meta analizlerden değil, kaliteli tüm araştırmalardan bilgi alan,
- ◆ Bilgiye dayalı direkt karar verme değil kararları bilgiyle yönlendirmeyi hedef alan, bir yapıda olmalıdırlar.

KDT Yaklaşımının Potansiyel Yararları

- ◆ Sağlık kararlarında yeterli olarak bilginin kullanılmasına mani olan engelleri aşmak
- ◆ Karar veren kişilerin etkileşebileceği ortak bir alan yaratmak
- ◆ Etkinliği gösterilmiş müdahaleler yaygınlaşması yoluyla pratik uygulamaların uygunluğunu arttırmak ve hastalar adın daha iyi sonuçlara ulaşmak
- ◆ Kaynakları dengeli olarak kullanmak ve daha az etkin uygulamalardan daha etkili uygulamalara kaydırmak
- ◆ Bilgide ortaya çıkan boşlukları belirlemek ve ilgili yeni araştırma alanlarına yer açmak.

KDT Yaklaşımının Potansiyel Tehlikeleri

KDT yaklaşımı ile ilgili tehlikeler çoğunlukla bunun kötüye kullanımından kaynaklanabilirler.

Bunlar arasında

- ◆ Klinisyenlerin ve hastaların sadece eski inançlarını destekleyen delillere açık olmaları

- ◆ Politikacıların, kanun koyucuların ve sağlık sigorta kurumlarının sağlığın iyiye gitmesinden çok mali endişelerini ön plana çıkarmaları
- ◆ Bilgilerin bazılarının sansasyon peşindeki medya kuruluşları tarafından abartılarak dengelerin bozulması
- ◆ Bazı karar vericilerin tutuculuk yaparak körükörüne alışkanlıklarına bağlı kalmaları sayılabilir.

KDT Önündeki Engeller

Karar Verici Açısından

- ◆ Kararı verecek kimselerin KDT yaklaşımının bilincinde olmamaları
- ◆ Zaman darlığı
- ◆ Motivasyon azlığı
- ◆ Konulara özel sorunların belirlenmesindeki yetersizlik
- ◆ Yetersiz sayıda literatür tarama kaynakları ve taramada yetersizlik
- ◆ Bilgileri değerlendirmede yetersizlik
- ◆ Bilgi azlığı

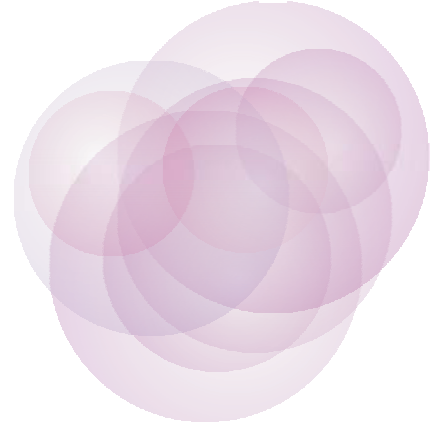
Varolan Bilgi Açısından

- ◆ Konular hakkında takip edilebilecek miktarın üzerinde araştırma sonucu olması
- ◆ Çalışmaların çoğunun çalışma içi validitesinin azlığı ve biasa açık olması
- ◆ Az sayıda çalışmanın aranan soruya direkt cevap oluşturabilecek olması
- ◆ Az sayıda birey kullanılan çalışmaların sınırlı derecede hassas olması

Sağlık Sistemi Açısından

- ◆ Girişimleri destekleyecek mali güç azlığı
- ◆ Klinisyenlerin bilimsellik açısından değil gördükleri hasta miktarı açısından değerlendirilmesi
- ◆ KDT ilkelerinin yayılması ve eğitilmesi ile ilgili olanakların kısıtlı olması

*Matlu Hayran, Uzm. Dr.
University of Pittsburg, School of Public Health*

Kanıtla dayalı yayın ve kitapların takip edilmesi ve bilgiye ulaşmada internet tabanlı (medline gibi) kaynakların kullanıma geçirilmesi bu engellerin bir kısmını aşmada kolaylık sağlayacaktır.